

MASOFAVIY TA'LIM VOSITASIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING MUSTAQIL FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Maqolada masofaviy ta'lim, masofaviy faoliyat mazmuni va ahamiyati, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining masofaviy ta'lim vositasi orqali mustaqil ta'lim olish imkoniyatlari yoritilgan. Qolaversa, masofaviy ta'lim orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining metodik tayyorgarligini takomillashtirishdagi asosiy omillar izohlangan.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, mustaqil ta'lim, integratsion yondashuv, o'qitish mazmuni, ta'lim samaradorligi.

В статье рассматривается дистанционное обучение, содержание и значение дистанционного обучения, а также возможности будущих учителей начальных классов учиться самостоятельно посредством дистанционного обучения. Кроме того, разъясняются ключевые факторы совершенствования методической подготовки будущих учителей начальных классов посредством дистанционного обучения.

Ключевые слова: дистанционное обучение, самостоятельное обучение, комплексный подход, содержание обучения, эффективность обучения.

The article discusses distance learning, the content and importance of distance learning, and the opportunities for future elementary school teachers to learn independently through distance learning. In addition, the main factors in improving the methodological training of future primary school teachers through distance learning are explained.

Keywords: distance learning, independent learning, integrated approach, teaching content, educational effectiveness.

Kirish. Hozirgi kunga kelib, ta'lim jarayonidagi tub islohotlar va yangiliklar har bir fan o'qituvchisi oldiga ham kasbiy, ham metodik talablarni qo'yadi. Ayniqsa, oliy ta'lim tizimida o'qitishining masofaviy ko'rinishini keng miqyosida ommalashib borayotgani quvonarli holat. Masofaviy o'qitish tizimi o'zining qullayligi, modulliligi, xalqaroliligi bilan an'anaviy o'qitish tizimidan farqlanadi. Aynan, respublikamiz ta'lim tizimida ham masofaviy o'qitish shaklini kiritilishiga ta'lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni olib kirish mazmunida qabul qilinayotgan qator qaror va farmonlar asos bo'lib xizmat qiladi.

Asosiy qism. Zamonaviy jamiyatda bugungi kunga kelib, ta'lim sohasida arzon, sifatli, qulay va samarali tomonlariga katta e'tibor qaratilmoqda, bu quyidagi muhim fundamental tamoyillarga rioya qilingan taqdirda amalga oshishi mumkin:

- o'z-o'zini tarbiyalash – ta'limning yetakchi funksiyasi sifatida;
- ta'limning individuallashtirilganligi;
- o'ziga jalb qilishi va qiziqarli o'rganish;
- o'qitishning amaliy yo'nalishi;
- kafolatlangan bilim darajasi.

Oliy ta'lim tizimidagi ko'plab ta'lim muassasalari amaliyotiga axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishga asoslangan yangi o'qitish metodikasi ishonch bilan kirib kelmoqda. Masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitish tobora dolzarb bo'lib bormoqda.

Ushbu qoidalarini amalga oshirish mustaqil o'rganish qobiliyati tufayli amalga oshadi. Talabalar o'rtasida bunday bilim va ko'nikmalarni rivojlantirish asosiy muammolardan biri bo'lib, ko'p jihatdan butun pedagogik faoliyatni takomillashtirishga bog'liq.

Ayniqsa, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining masofaviy ta'lim jarayonida mustaqil ishlarini tashkil etish uchun quyidagi vazifalarga e'tibor berish lozimligi ta'limni rivojlantirishni quyi bosichdan boshlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi:

- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchining kasbiy bilimlarini chuqurlashtirish, kengaytirish va ularning o'quv va bilim faoliyatiga qiziqishini shakllantirish;
- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni bilish jarayonining texnikasini egallashga o'rgatish;

- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining mustaqilligini, faolligini, mas'uliyatini rivojlantirish;

- bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning kognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish.

Hamma zamonda jamiyatni axborotlashtirish, oliy ta'limning muvaffaqiyatli faoliyat yuritish jarayoni mustaqil ishlarga asoslanishi kerak.

Masofadan o'qitish tizimida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishning yangi pedagogik nazariyasi va amaliyoti masalalari, uning didaktik va metodik asoslari, shuningdek, umumiy va oliy kasbiy ta'limni optimallashtirish va modernizatsiyalash konsepsiyasining asosiy qoidalariga bag'ishlangan muammolarni o'zbekistonlik olimlar A.Abduqodirov, M.Aripov, A.D.Asqarov, U.Begimqulov, D.Sayfurov, M.X.Lutfillayev, N.Muslimov, R.Isyanov, Sh.K.Mardonov, A.Y.Ibraymov, N.Taylaqov, J.Yo'ldoshev va S.A. Usmonov, MDH davlatlarda A.A.Andreyev, V.D.Vorinina, M.N. Krasnyanskiy, V.M.Kuznetsov, V.A.Kuklev, M.V.Moiseyeva, V.M.Monaxov, Y.S.Polat, M.Y.Buxarkina, M.I.Nejurina, N.V.Nikulicheva, B.L.Tokarskiy, V.P.Tixomirov, A.N.Tixonov, D.F.Romanenkova, I.V.Sergiyenko, S.A.Inkijanova, N.V.Chicherina, A.A.Zayevskaya ning ilmiy ishlarida o'rganilgan.

A.N.Leontiyev mustaqil ishni tashkil etish vositalarga bog'liq, deb hisoblagan [1, 140]. V.A.Slastenin fikricha, mustaqil ish talabalarning bilish faoliyatini tashkil etish va boshqarish vositasi bo'lib, mustaqil ish eng muhim shaxsiy sifat – talabani to'laqonli mustaqil izlanish faoliyatini tarbiyalash uchun xizmat qiladi [5, 264].

Sigarkina Larisa Nikolayevna ta'kidlashicha, talabalarning masofaviy ta'lim jarayonini rivojlantirishning asosiy tendensiyalariga quyidagilar kiradi:

- masofaviy ta'limni tashkil etish, mazmuni va usullarining telekommunikatsiya va axborot texnologiyalari rivojlanishiga bog'liqligi;

- talabalar uchun masofaviy ta'limning individual usullaridan foydalanishdan didaktik o'qitish va monitoring dasturlarini yaratishga o'tish;

- masofaviy ta'limning zamonaviy texnologiyalarini loyihalashning pedagogik asoslarini mustahkamlash;

- oliy kasbiy ta'limning istiqbolli turi sifatida masofaviy ta'limni qonun hujjatlarida mustahkamlash masofaviy ta'limni sifatli tashkil etishga asos bo'ladi [6; 26-b.].

Guryeva Irina Ivanovna "Masofaviy ta'limni modernizatsiya qilish universitetda talabalarni kasbiy tayyorlash sifatini oshirish sharti sifatida" degan nom ostida ilmiy izlanish olib borgan [7, 26].

Guryeva Irina Ivanovna quyidagicha maqsadli izlangan:

1. Oliy ta'limni modernizatsiyalash sharoitida masofaviy ta'lim tizimini takomillashtirishning nazariy shart-sharoitlarini tadqiq qilish.

2. Masofaviy ta'limning jahon va mahalliy nazariya va amaliyotini o'rganish asosida sirtqi kasb-hunar ta'limini modernizatsiya qilish sharti sifatida undan foydalanishning ilmiy-uslubiy asoslarini aniqlash.

3. Universitetda sirtqi ta'limning tashkiliy-boshqaruv modelini ishlab chiqish.

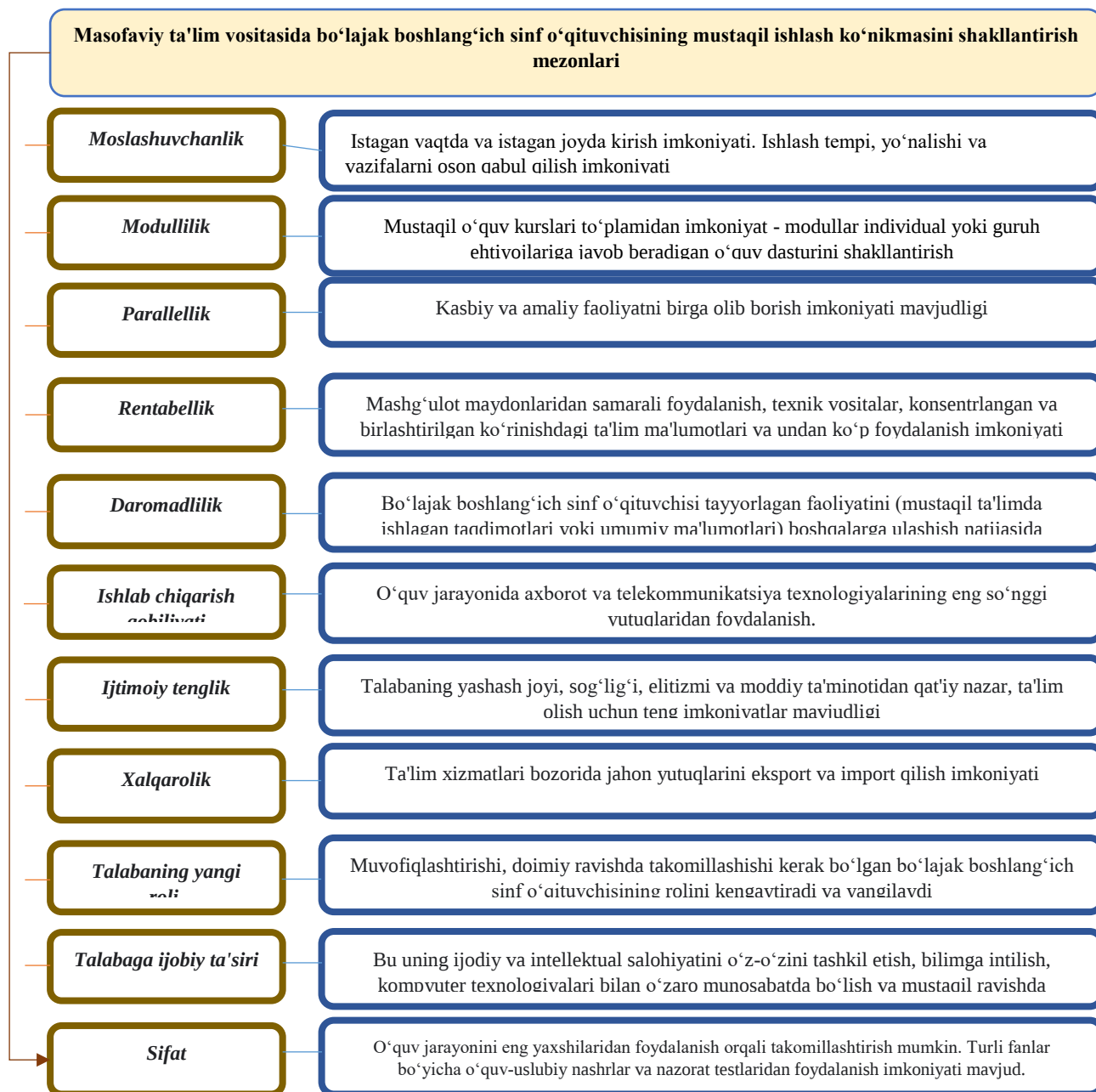
4. Sirtqi bo'lim talabalari uchun masofaviy ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shartlarini aniqlash, mustaqil faoliyatni oshirish yo'llari va ularni tajriba-sinov ishlarida sinab ko'rish.

Olimaning fikricha, masofaviy ta'limni modernizatsiya qilish sharti – universitetda masofaviy ta'limni boshqarishning barcha darajadagi boshqaruv, tarkibiy bo'linmalari harakatlarini ta'lim sifatini oshirishda integratsiyalashuviga imkon beruvchi moslashtiruvchi tashkiliy-boshqaruv tuzilmasini yaratish hisoblanadi. Qolaversa, o'quv jarayonini qurishning subyektiv yo'naltirilgan tizimini yaratish, zamonaviy o'quv-metodik ta'minlash, eng yangi kompyuter va audio, videotexnika vositalaridan foydalangan holda bilimlarni faol o'zlashtirish rolini kengaytirish, bilimlarni sintez qilish asosida sirtqi va masofaviy ta'lim integratsiyasi, ilmiy va ishlab chiqarish jarayonlari universitetdagi masofaviy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Masofaviy ta'limni modernizatsiya qilish an'anaviy o'qituvchi, murabbiy, trener, boshqaruv maslahatchisi, fasilitator rollarini o'zida mujassamlashtirgan va talabalarning bilimdan tushunish orqali ijodiy faoliyatga, so'ngra shaxsiy rivojlanishga o'tishiga ko'maklashuvchi o'qituvchi-repetitorlar institutini rivojlantirishni nazarda tutadi.

Muhokamalar va natijalar. Masofaviy ta'limni tizimli tashkil etish ta'lim sifat va samaradorlikni rivojlantirishi va mustaqil ishlash ko'nikmasining oshishi mumkinligini olimlarning fikrlaridan yana bir marotaba bilish mumkin.

Zero, masofaviy ta'limni tashkil etish ham o'z o'rnida talabada mustaqil ishlash faoliyatini tizimli yo'lga qo'yishdan iboratdir. Aynan masofaviy ta'lim vositasida mustaqil ishlashni odat qilgan va ko'nikmaga aylantira olgan bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi ijodiy, ilmiy, nazariy va amaliy bog'liqlik o'rtasida aloqa o'rnata oladi va yangi g'oyalar yaratish, solishtirish imkoniyatiga ega bo'ladi (1-rasm).

1-rasm. Masofaviy ta'lim vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining mustaqil ishlash ko'nikmasini shakllantirish mezonlari

Masofaviy ta'limdan foydalanishning asosiy shakli bu **mustaqil holatda** bilim olishdir.

Mustaqil ishlar mustaqil faoliyat yuritish malakasiga ega mutaxassisni tayyorlashda ko'maklashadi. Mustaqil faoliyat yuritish sifatiga ega mutaxassis faqatgina ko'rsatmalarga binoan faoliyat ko'rsatuvchi oddiy ijrochi emas, balki, masalalar yechimiga ijodiy yondashib, yangiliklar yaratuvchilik qobiliyatiga ega bo'ladi.

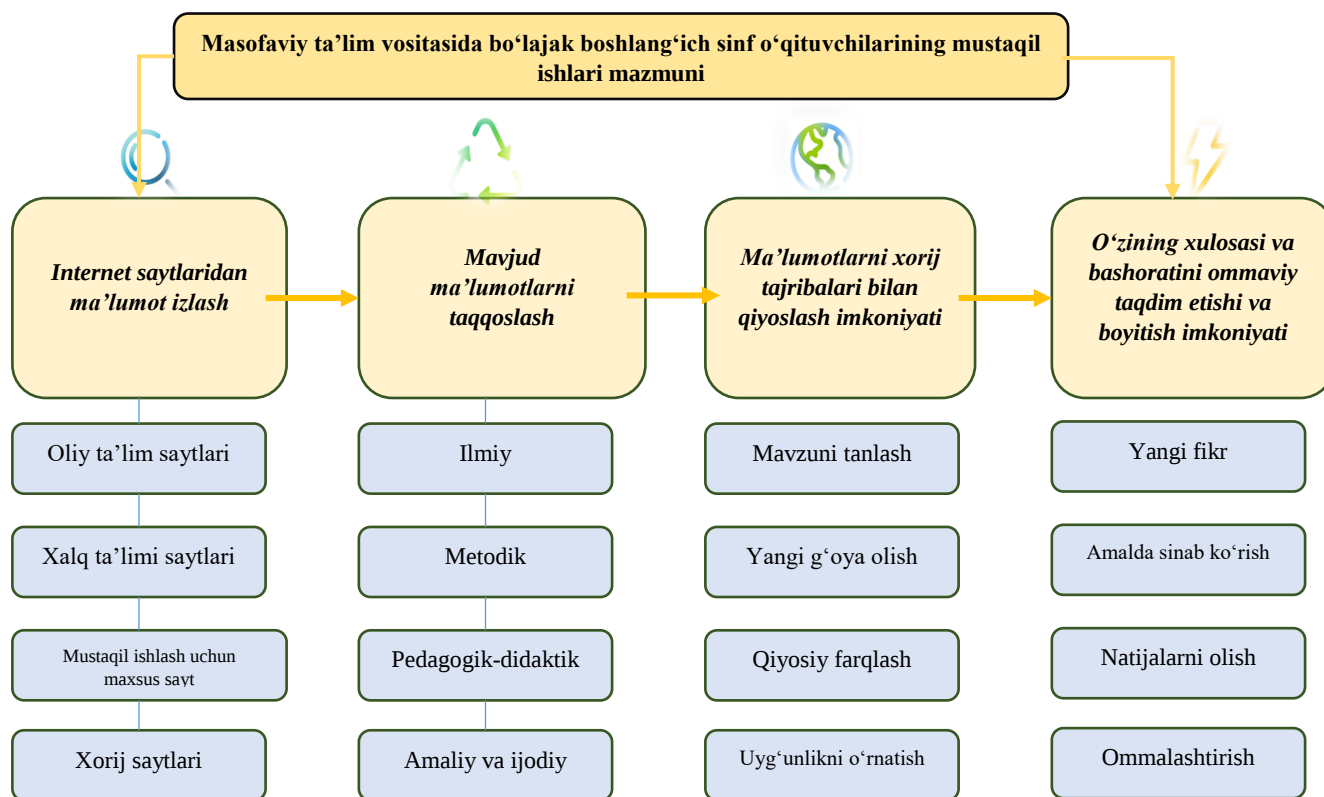
Mustaqil bilim olishda avtonomlik – o'qitish maqsadlari, tamoyillari, mazmuni, metodi va vositalarini aniqlash hamda tanlash, ularni qiynalmasdan, tashqi ta'sir yordamisiz amalga oshirish qobiliyatidir.

Talabalarning mustaqil ishlarini rejalashtirish va tashkil etishga bag'ishlangan tadqiqotlarda (L.G.Vyatkin, M.G.Garunov, B.P.Yesipov, V.A.Kozakov, I.Y.Lerner, M.I.Maxmutov, N.A.Polovnikova, P.I.Pidkasisty va boshqalar) umumiy didaktik, psixologik, tashkiliy faoliyati, bu faoliyatning uslubiy, mantiqiy va boshqa jihatlari ko'rib chiqiladi, o'rganilayotgan muammoning ko'p jihatlari, ayniqsa, an'anaviy didaktik rejada ochib beriladi. Shu bilan birga, o'quvchilarning mustaqil sinf va sinfdan tashqari bilish faoliyatini motivatsion, protsessual, texnologik ta'minlash masalalari alohida e'tiborni talab qiladi - o'quvchilarning individual qiziqishlari,

qobiliyatlari va moyilliklarini hisobga oladigan yaxlit pedagogik tizim.

Masofaviy ta'lim vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ishlari mazmuni tashkil etish bevosita ta'lim

saytlaridan foydalanish, o'rganish, sinab ko'rish, g'oyaga ega bo'lish, amalda tatbiq etish, yaratish va ommalashtirish kabi izchil ketma-ketlikdan iborat (2-rasm).

2-rasm. Masofaviy ta'lim vositasida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ishlarining didaktik mazmuni

Muhokamalar va natijalar. Shunday qilib, masofaviy o'qitish ta'lim jarayonining asosini ta'lim oluvchining maqsadga yo'naltirilgan va nazorat qilinadigan intensiv mustaqil ishi tashkil etadi. U belgilangan jadval bo'yicha o'zi uchun qulay joyda mustaqil o'qishi, tyutorlar bilan telefon, faks, elektron pochta orqali aloqa o'rnatishi mumkin.

Masofadan o'qitishning o'ziga xos xususiyatlaridan biri ta'lim oluvchining pedagogsiz kompyuter bilan foal mustaqil ishlashi, bu o'z navbatida, ta'lim oluvchi zamonaviy telekommunikatsiya vositalaridan foydalanishi kerakligidir. Olimlarning fikricha, yangi termin "masofaviy o'qitish" telekommunikatsiya va zamonaviy axborot texnologiyalaridan pedagogik jarayonlarda maqsadga muvofiq samarali foydalanish bilan bog'liq, bu esa o'quv jarayonini samaraliroq boshqarish imkoniyatini beradi.

Afzalliklari haqida fikr yuritilganida, albatta, masofaviy o'qitishning an'anaviy o'qitishga nisbatan tashkiliy-pedagogik, mazmun, texnologik, moliyaviy hamda ta'limni individuallashtirish va differensiyallashtirish tomonlaridan bir qator afzalliklari, ustunliklari mavjud hisoblanadi.

Yuqoridagi ta'kidlangan barcha fikrlardan kelib chiqsak, masofaviy o'qitishda mustaqil ishlashning ta'lim tizimida ustunliklari quyidagilardan iborat:

- masofaviy ta'limda mustaqil ishlash ochiq hisoblanadi, hamma xohlovchilarga ta'lim olish imkoniyatlarini beradi;
- masofaviy ta'limda mustaqil ishlash turli xil darajadagi o'quv dasturlaridan foydalanish imkonini beradi;
- masofaviy ta'limda mustaqil ishlash ta'lim oluvchining bilim olishga bo'lgan ehtiyojini qondirishga, ularning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi;
- masofaviy ta'limda mustaqil ishlash individuallashtirish va differensiyallashtirish o'qitishning vazifalarini yechishga imkoniyat yaratadi;
- masofaviy ta'limda mustaqil ishlash ta'lim oluvchiga yashash joyini o'zgartirmasdan, ishdan ajralmagan holda o'qish imkoniyatini yaratadi;
- masofaviy ta'limda mustaqil ishlash kadrlarni tayyorlashdagi ustunligi, tyutorning kasbiy mahorati darajasini oshirishga imkoniyat

86 yaratadi, xodimlarning yetishmasligini kompensatsiya qilish va o'quv kursining davrli takrorlanishini qisqartirish imkonini beradi;

- masofaviy ta'limda mustaqil ishlash mahalliy va xorijiy elektron ta'lim resurslaridan keng foydalanish imkoniyatini yaratadi;

- uzluksiz ta'lim tizimining barcha bo'g'inlari va hayot muammolarini hal qilishga yordam beradigan bilimlarni uzluksiz egallash imkoniyatini beradi;

- qondirish imkoniyatlari kengayadi;

- aholining ijtimoiy va kasbiy moslashuvchanligi, uning tadbirkorlik va ijtimoiy faolligi bo'yicha ongini va mustaqil fikrlash qobiliyatini oshiradi.

Xulosa. Umuman olganda, masofaviy ta'limda mustaqil ishlashdan uzluksiz ta'lim tizimida foydalanish bo'yicha jahonda yetarlicha tajriba to'plangan va ularning tahlilining ko'rsatishicha masofaviy o'qitish, an'anaviy ta'lim muassasalaridagi o'qitishga qaraganda arzonaga tushadi [2, 206].

Kelajagi haqida fikr yuritilganda, o'qitishning masofaviy shakli jahonda kundan-kunga kengayib bormoqda, XXI asr oxiriga borib, masofaviy ta'limda mustaqil ishlash butun dunyoni qamrab olishi kutilmoqda. Shuningdek, ko'pchilik olimlar tomonidan masofaviy o'qitish uchinchi ming yillikda istiqbolli ta'lim tizimi bo'lishi mumkinligi ta'kidlangan.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-2026-yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi" to'g'risidagi 2022-yil 28-yanvardagi 60-sonli Farmoni.
2. Saidova M.J. Ta'limda multimedia texnologiyalardan foydalanish. 2022. 295-b
3. Tayloqov N.I., Axmedov A.B., Pardayeva M.D., Abdug'aniyev A.A. Informatika va axborot texnologiyalari// Darslik. 2018. 65-b.
4. Калмыкова В.В. Организационно-методическое обеспечение развития педагогических коммуникаций в условиях функционирования информационной среды дистанционного обучения. Дисс. ... канд. пед. наук. - М., 2006. -140 с.
5. Слостенин В.А. Культура умственного труда студентов. – М.: "МПГУ", 1994. -264 с
6. Сигаркина Л.Н. Педагогические пути совершенствования дистанционного обучения студентов в современных вузах. Дисс авт. ... канд. пед. наук. -М., 2007. -26с.
7. Гурьева И.В. Модернизация заочного обучения как условие повышения качества профессиональной подготовки студентов в вузе: на примере университета. Дисс авт. ... канд. пед. наук. -М., 2007. -26с.